

15 Μαΐου 2012

Θεολογική Σκέψη και Σύγχρονη Επιστημονική γνώση

Άρθρα / Ορθοδοξία

Μάνος Δανέζης, Αστροφυσικός

Εισαγωγή

Είναι πλέον εμφανές ότι εδώ και αρκετά χρόνια ο δυτικός πολιτισμός διέρχεται μια περίοδο δραματικά αυξανόμενης κοινωνικής κρίσης, η οποία συν τω χρόνω αποσαθρώνει τις παγκόσμιες κοινωνικές δομές.

Το φαινόμενο αυτό δεν έχει τοπικά χαρακτηριστικά, αλλά αφορά και αναφέρεται στο σύνολο του δυτικού κόσμου, αν και εξωτερικεύεται με διαφορετικούς τρόπους στις διάφορες τοπικές κοινωνίες αναλόγως του βαθμού εξέλιξής τους.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν βρισκόμαστε απλά μπροστά σε μια δυσλειτουργία ενός κοινωνικού συστήματος, αλλά σε φαινόμενα πολιτισμικής κατάρρευσης αυτού που αναφέρεται ως Δυτικός Πολιτισμός.

Χαρακτηριστικό φαινόμενο αυτής της κατάρρευσης είναι η εγκατάλειψη των αρχών της συλλογικότητας, της κοινωνικότητας και του κοινοτικού πνεύματος, δηλαδή των βασικών στοιχείων δόμησης του πολιτισμού μας.

Η συλλογικότητα έχει αντικατασταθεί από την ιδιώτευση, την υποκειμενικότητα, την ατομικότητα και τον εγωκεντρισμό. Με τον τρόπο αυτό η κοινωνία χάνει τη συνοχή της και αυτοδιαλύεται σε ένα σύνολο συγκρουόμενων ατόμων.

Το εγώ αντικαθιστά το εμείς. Το είμαι αντικαθίσταται από το έχω. Με τον τρόπο αυτό ο υλοκρατούμενος και μηχανιστικός δυτικός πολιτισμός, από κοινωνικός, έχει μετατραπεί σε εξατομικευμένο και συν τω χρόνω διαφθείρεται, φθείρεται και καταρρέει.

Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της κατάρρευσης είναι η εμφανής ή υφέρπουσα αντιπαλότητα και σύγκρουση μεταξύ Θεολογίας και κλασσικής Επιστημονικής σκέψης

Την κατάρρευση αυτή, η οποία, αργά ή γρήγορα, θα οδηγήσει, αν δεν έχει ήδη οδηγήσει, τον Δυτικό Πολιτισμό σε μεγάλες περιπέτειες, είναι επιτακτική ανάγκη να τη σταματήσει η ανάπτυξη ενός νέου Δυτικού Πολιτισμικού Ρεύματος το οποίο θα πρέπει να στηρίζεται, τόσο στις χριστιανικές και δημοκρατικές αρχές, τις οποίες ο Δυτικός Πολιτισμός έχει προ πολλού και εξ ολοκλήρου λησμονήσει, όσο και σε ένα νέο επιστημονικό πνεύμα το οποίο επιτάσσει την ανάπτυξη μιας νέας λογικής και ηθικής της επιστήμης.

Πριν όμως συζητήσουμε για τα πραγματικά αίτια της αντίθεσης μεταξύ Επιστήμης και Θεολογίας, ας δώσουμε μια απάντηση σε μια σειρά ψευδοαφορμών αυτής της σύγκρουσής.

Μια ιδεοληψία που έχει διαδοθεί ευρύτατα στον σύγχρονο κόσμο είναι η αφανής ή

εμφανής σύγκρουση μεταξύ του εν γένει Χριστιανισμού και της Επιστήμης. Ένα μέρος αυτής της ιδεοληψίας αναφέρεται στη σύγκρουση του Χριστιανισμού με την αρχαία Ελληνική Επιστημονική σκέψη.

Η αλήθεια βέβαια είναι πολύ διαφορετική.

Χριστιανισμός και Ελληνισμός

Όπως μας διδάσκει η Πατερική Γραμματεία, αλλά και η ιστορική εξέλιξη του Χριστιανισμού τους πρώτους μΧ αιώνες, η αντίθεση αφορούσε μόνο τη θεολογική συγκρότηση του Εθνικού κόσμου και όχι την αρχαία Ελληνική φιλοσοφική και επιστημονική σκέψη. Τα έργα του Πλάτωνα και των προσωκρατικών θετικών επιστημόνων αποτελούσαν τη βάση πολλών κειμένων των πατέρων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, προκειμένου να εξηγηθούν πολλά σημεία των ιερών κειμένων (π.χ Μ. Βασίλειος: Ομιλίες εις την Εξαήμερον). Ομοίως μην ξεχνάμε ότι την δεύτερη περίοδο του Χριστιανισμού που διαρκεί από τον 2ο έως και 3ο μ.Χ. αιώνα, όπως αναφέρει ο μακαριστός Μητροπολίτης Πισιδίας Μεθόδιος Φούγιος στο βιβλίο το *«το Ελληνικό υπόβαθρο του Χριστιανισμού»* (εκδόσεις της Αποστολικής Διακονίας της Ελλάδας), *«υλοποιήθηκε η δραματική σύγκρουση μεταξύ Πλατωνισμού (ιδεαλισμού) και Αριστοτελισμού (πραγματισμού), η οποία άρχισε από τότε να υποσκάπτει τα θεμέλια της ενότητας της του Χριστού Εκκλησίας. Η σύγκρουση αυτή έληξε με νίκη των Αριστοτελιστών, γεγονός που πολύ αργότερα οδήγησε, κατά βάθος, στο συναισθηματικό και ψυχολογικό σχίσμα τη χριστιανική Εκκλησία»*.

Όπως είναι γνωστό η Αντιοχειανή θεολογική σχολή εκπροσωπούσε τον πραγματισμό και τον εμπειρισμό του Αριστοτέλη. Αντίθετα η σχολή της Αλεξάνδρειας εκπροσωπούσε τον Πλατωνικό ιδεαλισμό, με εκπροσώπους την τον Κλήμη και τον Ωριγένη.

Όλα τα προηγούμενα αποδεικνύουν την αρμονική σχέση μεταξύ της Ελληνικής φιλοσοφικής και επιστημονικής σκέψης και του Χριστιανισμού, εφόσον ακόμα και οι διαμάχες μεταξύ των μελών του, εξελίσσονταν στα πλαίσια των Ελληνικών φιλοσοφικών ιδεών.

Ομοίως οι μελετητές της Πατερικής Γραμματείας γνωρίζουν καλά ότι με τον όρο «Έλληνας» οι Πατέρες της Εκκλησίας αναφέρονταν στους εν γένει Εθνικούς, οι οποίοι εκείνη την περίοδο ομιλούσαν απλά την Ελληνική γλώσσα. Τέλος με τον όρο «μαθηματικός» εννοούσαν τους αστρολόγους, οι οποίοι υπολόγιζαν τις θέσεις των άστρων χρησιμοποιώντας μαθηματικές σχέσεις. Όλα τα προηγούμενα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο Χριστιανισμός, μέσω των Πατέρων του, δεν στεκόταν αντίπαλος των φυλετικά Ελλήνων, ούτε εναντίον της επιστήμης των μαθηματικών.

Επιστήμη και Ορθόδοξος Χριστιανισμός

Ένα δεύτερο σημείο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι, η αναφερόμενη σύγκρουση μεταξύ Θεολογίας και Επιστήμης, αφορά πολύ συγκεκριμένα τις σχέσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, και όχι της Ορθοδοξίας, με την Επιστήμη. Η σύγκρουση αυτή κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια της επιστημονικής επανάστασης του 16ου-17ου αιώνα και δεν είχε καμιά σχέση με την Ορθοδοξία, η οποία τότε στέναζε κάτω από τον τουρκικό ζυγό.

Η μεγάλη επιστημονική επανάσταση του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, στράφηκε, εκτός των άλλων, εναντίον των παπικών καμπαλιστικών ιδεοληψιών που αφορούσαν τη συγκρότηση της φυσικής και συμπαντικής πραγματικότητας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κεφάλαια της Ιουδαϊκής Καμπαλά αποτελούν, η δυτική αστρολογία, η μαντική πρακτική των καρτών Ταρό και η χρήση των μαγικών φυλακτών τάλισμαν.

Όπως αναφέρει ο Δρ. Ζεράρ Ανκώς στο βιβλίο του «Καμπαλά»: *«Η Εσωτερική και Γενέθλια Αστρολογία, όπως και η θεωρία των καρτών Ταρό, δεν συγκροτούν ένα ανεξάρτητο θεολογικό σύστημα αλλά μέρος της άγραφης εσωτερικής διδασκαλίας της Εβραϊκής Καμπαλά, η οποία με τη σειρά της αποτελεί μέρος της Ιουδαϊκής προχριστιανικής θρησκείας»* [Δρ. Ζεράρ Ανκώς (Παπύς): «Καμπαλά», εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1991].

Η σχέση μεταξύ αστρολογίας και παπικής εξουσίας καταγράφεται στον τόμο του TIME-LIFE «Η αλήθεια για την Αστρολογία». Αναφέρεται ειδικότερα: *«Περί το 1500 μ.Χ. οι πάπες συμβουλευόνταν τους αστρολόγους με όλο το ζήλο ενός κοσμικού κυβερνήτη. Το ενδιαφέρον των παπών δεν περιορίστηκε στην απρόσωπη φυσική Αστρολογία, αλλά εστίασαν την προσοχή τους στη γενέθλια, την εκλογική και την ωριαία αστρολογία, αφού μ' αυτόν τον τρόπο πίστευαν ότι θα μάθουν την προσωπική τους τύχη».*

Μην ξεχνάμε ότι το Βατικανό ανέδειξε μια ολόκληρη σειρά αστρολόγων παπών όπως: ο Σίλβεστρος Β΄, ο Ιωάννης Κ΄, ο Ιωάννης ΚΑ΄, ο Σίξτος Δ΄, ο Ιούλιος Β΄, ο Αλέξανδρος Δ΄, ο Λέων Ι΄, ο Παύλος Γ΄, ο Κλήμης Ζ΄, ο Κάλλιστος Γ΄ κ.ά.

Την τυφλή πίστη της Καθολικής Εκκλησίας στις αστρολογικές δοξασίες μαρτυρούν οι διώξεις από την καθολική Ιερή Εξέταση, των αστρονόμων εκείνης της περιόδου, όπως των Τζιορντάνο Μπρούνο, Νικόλαου Κοπέρνικου, Γαλιλαίου και πολλών άλλων. Η δίωξή τους οφείλετο στο γεγονός ότι υποστήριζαν ορθές μεν αστρονομικές απόψεις, όπως η ηλιοκεντρική θεωρία, αντίθετες δε προς τις βασικές καμπαλιστικές αστρολογικές δοξασίες που αποτελούσαν μέρος του δυτικού Χριστιανικού δόγματος.

Κατόπιν τούτων δεν είναι περίεργο το γεγονός ότι διάσημοι αστρονόμοι εκείνης της περιόδου, στενά ελεγχόμενοι από την Καθολική Εκκλησία, «προσπάθησαν» ή «πιέστηκαν» να ερμηνεύσουν το άστρο της Βηθλεέμ ως αστρονομικό φαινόμενο. Η κατά τον Μεσαίωνα «ανακάλυψη» του άστρου της Βηθλεέμ από τη Δυτική Εκκλησία, εξυπηρετούσε μια καμπαλιστική ιδεολογία. Η σκέψη ήταν απλή. Αν μπορούσε η Αστρονομία να προσδιορίσει το «άστρο της Βηθλεέμ», τότε αυτόματα λυνόταν ένα «μεταφυσικό» πρόβλημα της Καθολικής Εκκλησίας, αφού η ύπαρξη του άστρου ήταν η ικανή και αναγκαία συνθήκη της απόδειξης της ιστορικότητας του προσώπου του Ιησού. Ομοίως ικανοποιούσε το Ιουδαϊκό δόγμα ότι για να είναι ο Ιησούς ο αναμενόμενος Μεσσίας έπρεπε, σύμφωνα με τα καμπαλιστικά πιστεύω, να εμφανιστεί στον ουρανό ένα υλικό, μηχανιστικό και εντυπωσιακό αστρικό φαινόμενο. Μια τέτοια αστρολογική εξήγηση ήταν σύμφωνη με το αστρολογικό δόγμα, άρα ικανοποιούσε και την παπική εξουσία της περιόδου εφόσον απεδείκνυε ότι τα άστρα, όπως ακριβώς πίστευε και η Ιουδαϊκή θεολογική παράδοση, προέβλεπαν τη γέννηση θεών και ανθρώπων. Βέβαια στις απόψεις αυτές έδωσε μια άκρως επιστημονική απάντηση ο Ιερός Χρυσόστομος, αρνούμενος την υλική υπόσταση του άστρου της Βηθλεέμ και ερμηνεύοντάς το ορθά, ως ένα υπερβατικό και μη μηχανιστικό-υλικό αστρικό φαινόμενο.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να δώσουμε μια πρώτη εξήγηση στο γιατί η Δυτική χριστιανική Εκκλησία, τους πρώτους μετά Χριστόν αιώνες, έκλινε προς την Αστρολογία, ταυτίζοντάς την σε πολλές περιπτώσεις με αυτό καθ' εαυτό το χριστιανικό δόγμα.

Η ταύτιση αυτή επετεύχθη μετά από επίπονες προσπάθειες των εξ Ιουδαίων προερχόμενων χριστιανών, που πρέσβευαν ότι ο Χριστιανισμός αποτελούσε συνέχεια και θεολογική προέκταση της προχριστιανικής Ιουδαϊκής θρησκείας με πραγματοποιημένη την προφητεία περί ελεύσεως του Μεσσία (Δυτικές Εκκλησίες).

Ως εκ τούτου ενσωμάτωναν στο χριστιανικό δόγμα το σύνολο των προχριστιανικών ιουδαϊκών δοξασιών, άρα και την Καμπαλά.

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ένα συνεχές σημείο τριβής ανάμεσα στις χριστιανικές Εκκλησίες που είχαν συγκροτηθεί κατά πλειοψηφία από εκχριστιανισθέντες Ιουδαίους και τις άλλες, που απαρτίζονταν από εκχριστιανισθέντες Εθνικούς. Οι τελευταίοι διέθεταν βαθιά γνώση του ελληνικού πολιτισμού καθώς και της ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης την οποίαν είχαν ενσωματώσει στο χριστιανικό δόγμα τους. Στην πλειοψηφία τους, οι εξ Εθνικών προερχόμενες χριστιανικές κοινότητες, πρέσβευαν ότι ο Χριστιανισμός είναι μία εντελώς νέα θρησκεία, η οποία θα έπρεπε, με έναν σχετικά αυτόνομο τρόπο, να δομήσει το δόγμα της.

Την διαμάχη αυτή καταγράφει και ο Τάκιτος αναφέροντας, *«Την περίοδο της πρώτης ουσιαστικής εμφάνισής του Χριστιανισμού, περί τον 1ον μ.Χ. αιώνα, διεξήγετο μια διαμάχη στα πλαίσια, πολυάριθμων σκληρά αντιμαχόμενων, εκχριστιανισμένων ιουδαϊκών και Εθνικών κοινοτήτων, τόσο μέσα στα στενά όρια της Παλαιστίνης, όσο και σε διάφορα κέντρα της διασποράς, όπως τη Συρία, τη Μικρά Ασία, την Αίγυπτο, την Ελλάδα και τη Ρώμη (Τάκιτος, Χρονικά XI, 44).*

Υπενθυμίζουμε βέβαια ότι η Ορθόδοξη Πατερική Γραμματεία καταδικάζει ρητά και κατηγορηματικά την αστρολογία και τις καμπαλιστικές πρακτικές που αποδεχόταν τότε η Δυτική Χριστιανική Εκκλησία (βλέπε ομιλίες Μ. Βασιλείου εις την Εξαήμερον).

Κάτω από την πίεση της μεγάλης Επιστημονικής Επανάστασης του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα οι Δυτικές Χριστιανικές Εκκλησίες, για λόγους επιβίωσης, αλλά και πίστης, ενστερνίστηκαν σε πολλές περιπτώσεις τα υλιστικά και μηχανιστικά επιστημονικά χαρακτηριστικά εκείνης της περιόδου, αλλοιώνοντας τους βασικούς κανόνες που έθεσε ο ιδρυτής του Χριστιανισμού, ο Ιησούς Χριστός.

Τα υλιστικά και μηχανιστικά χαρακτηριστικά του Δυτικού Χριστιανισμού μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση από τον Τουρκικό ζυγό Η μεταφορά αυτή έγινε από βαθειά θρησκευόμενους λόγιους εκείνης της περιόδου, οι οποίοι πίστευαν ότι τα δυτικά θεολογικά δόγματα μπορούσαν να βοηθήσουν στην εξάπλωση και εδραίωση της χριστιανικής πίστης στην Ελλάδα. Η προσπάθεια αυτή βρήκε τη θερμή στήριξη των διοικητικών δομών τού μόλις απελευθερωμένου Ελληνικού Κράτους, οι οποίες προερχόμενες από τη δυτική Ευρώπη, γνώριζαν μεν πολύ καλά την δυτική χριστιανική δογματική, αγνοούσαν δε την Ορθόδοξη Θεολογία. Ως εκ τούτου, οι νεότερες από τη Δύση Θεολογικές απόψεις βρήκαν θερμή στήριξη και εξαπλώθηκαν.

Ας δούμε όμως με ποιον τρόπο φτάσαμε στην βαθειά ρήξη μεταξύ Θεολογίας και Επιστήμης.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τις ρίζες αυτής της πολιτισμικής αντίθεσης είναι αναγκαίο να αντιληφθούμε τον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται ένα πολιτισμικό ρεύμα, όπως το πραγματιστικό, υλιστικό και μηχανοκρούμενο πολιτισμικό ρεύμα της Δυσης.

Η συγκρότηση του Δυτικού Πολιτισμού

Κάθε πολιτισμικό ρεύμα, σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, στηρίζεται πάνω στους επόμενους τρεις βασικούς πυλώνες.

1. Τον πυλώνα της «Εσωτερικής Φιλοσοφίας ή Θρησκευτικότητας». Η «Θρησκευτικότητα» γεννά τη «Θεολογία» η οποία αποτελεί το υπόβαθρο γέννησης της «Θρησκείας».
2. Τον πυλώνα της «Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας» μέσα από την οποία γεννήθηκε η «Επιστήμη» η οποία σε κάποιες περιπτώσεις μετασχηματίζεται σε «Τεχνολογία» και
3. Τον πυλώνα της «Κοινωνικής Φιλοσοφίας». Η Κοινωνική Φιλοσοφία γεννά τα «Κοινωνικά Συστήματα» μέσα στα οποία δημιουργούνται τα «Πολιτικά Συστήματα».

Ένα Πολιτισμικό Ρεύμα συγκροτείται πάνω στην ισόρροπη και αλληλοεξαρτώμενη ανάπτυξη των τριών προηγούμενων πυλώνων.

Ένα Πολιτισμικό ρεύμα μετεξελίσσεται προς μια «ορθή» ή μια «στρεβλή» κατεύθυνση, στο μέτρο που οι προηγούμενοι Πολιτισμικοί Πυλώνες μετεξελίσσονται «φυσιολογικά», στηριζόμενοι μεταξύ τους δομικά και μη αναιρώντας ο κάθε ένας τους άλλους δύο. Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε φάση ανάπτυξης του πολιτισμικού ρεύματος, οι τρεις πυλώνες θα πρέπει να βρίσκονται σε ένα διαρκή εποικοδομητικό διάλογο με στόχο την διαρκή αλληλοεπίδρασή και ανανέωση του περιεχομένου τους.

Το ότι καταρρέουν οι πολιτισμοί, και κατ' επέκταση τα συστήματα κοσμικής εξουσίας, οφείλεται στο γεγονός ότι οι τρεις προαναφερθέντες πυλώνες, δεν αναπτύσσονται ισόρροπα, ή εξελίσσονται στρεβλά. Αποτέλεσμα είναι να χάνεται η εσωτερική ενότητα, η ισορροπία και η συνοχή μεταξύ τους και ως εκ τούτου καταρρέει ολόκληρο το πολιτισμικό οικοδόμημα

Όπως είναι φανερό πλέον, στα πλαίσια του κρατούντος πραγματιστικού υλιστικού

και μηχανοκρατούμενου πολιτισμικού ρεύματος, οι προαναφερθέντες τρεις πυλώνες, οι οποίοι θα έπρεπε να συντηρούν τον Δυτικό πολιτισμό, αντί να ομονοούν και να συμφωνούν επί της ουσίας, βρίσκονται σε σύγκρουση και αντιπαράθεση.

Ως εκ τούτου, όπως είναι λογικό επακόλουθο, η σύγκρουση αυτή οδηγεί στην διάλυση και την πολιτισμική κατάρρευση.

Βεβαίως το μεγάλο ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα αίτια της σύγκρουσης των πολιτισμικών πυλώνων.

Το δυτικό πολιτισμικό ρεύμα την πρώτη περίοδο συγκρότησής του, μετά από δραματικές εσωτερικές συγκρούσεις, υιοθέτησε ως εσωτερική φιλοσοφία του ένα μόρφωμα της προχριστιανικής Ιουδαϊκής θεολογίας στην οποία ενσωματώθηκαν επιλεκτικά, μέρη του πρωτογενούς χριστιανικού δόγματος. Με λίγα λόγια επικράτησε η άποψη των χριστιανικών ομάδων που πίστευαν ότι ο Χριστιανισμός είναι μια συνέχεια του Ιουδαϊσμού. Η αποδοχή αυτού του είδους της εσωτερικής φιλοσοφίας, οδήγησε στην υιοθέτηση ως επιστημονικής κοσμοθεώρησης το μέρος εκείνο της Αριστοτέλειας γνώσης η οποία αφορούσε και εξέταζε μόνο το αισθητό σύμπαν, το σύμπαν δηλαδή το οποίο έχουν η δυνατότητα να το αντιληφθούν και να το μετρήσουν οι αισθήσεις και τα όργανά μας.

Μια τέτοια μηχανιστική θεώρηση της συμπαντικής συγκρότησης, εξυπηρετούσε με τον καλύτερο τρόπο το υλιστικό και μηχανοκρατούμενο υπόβαθρο της λαϊκής προχριστιανικής Ιουδαϊκής θρησκείας, πάνω στην οποία δομήθηκε ο δυτικός Χριστιανισμός.

Μετά την αποδοχή, εκ μέρους του πολιτισμικού αυτού ρεύματος, του εκλεκτικού Αριστοτελισμού ως βάσης της εσωτερικής φιλοσοφίας του, η επιστημονική κοσμοθεωρία ταυτίστηκε με το περιεχόμενο της Αριστοτελικής μελέτης του αισθητού μόνο κόσμου. Πάνω σ' αυτή την επιστημονική κοσμοθεωρία στηρίχτηκε η γέννηση και η ανάπτυξη της δυτικής επιστήμης, η οποία στο υπόβαθρό της, κρύβει δύο αξιωματικές παραδοχές, την ισχύ της κλασικής Νευτώνειας Φυσικής και της Ευκλείδειας Γεωμετρίας. Πάνω σ' αυτά τα θεμέλια στηρίχτηκε η επιστήμη του δυτικού πολιτισμικού ρεύματος, η οποία στην συνέχεια γέννησε την δυτική τεχνολογία.

Στα πλαίσια όμως των δυτικών κοινωνιών, παράλληλα με το πραγματιστικό και υλιστικό πολιτισμικό ρεύμα, το οποίο τελικά, όπως είπαμε επικράτησε, τους πρώτους μ. Χ. αιώνες, αναπτύχθηκε και ένα δεύτερο ρεύμα το οποίο δεν μπόρεσε να επιβληθεί.

Το σύστημα που κατέρρευσε και δεν μπόρεσε να εξελιχθεί, ήταν αυτό που ονομάζουμε «ιδεαλιστικό πολιτισμικό ρεύμα», και ως βάση της επιστημονικής κοσμοθεωρίας είχε την «Προσωκρατική Θετική Ελληνική Σκέψη» και ως φιλοσοφική προσέγγιση της χριστιανικής θρησκευτικότητας τον «Πλατωνικό Ιδεαλισμό». Η ήττα του πολιτισμικού αυτού ρεύματος οφείλεται στο γεγονός ότι δεν στάθηκε δυνατή η μετεξέλιξη του πυλώνα της επιστημονικής κοσμοθεωρίας, η οποία είχε ενστερνιστεί την προσωκρατική θετική σκέψη, σε επιστήμη και στη συνέχεια σε τεχνολογία. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας σειράς πολλαπλών, δευτερευόντων διαλυτικών αποτελεσμάτων.

Αρχικά δεν επέτρεψε την ισόρροπη ανάπτυξη και των τριών πυλώνων αυτού του πολιτισμικού ρεύματος.

Η αδυναμία μετεξέλιξης της προσωκρατικής θετικής σκέψης σε επιστήμη και σε συνέχεια σε τεχνολογία, ανάγκασε τους δύο άλλους πυλώνες, της θρησκευτικότητας και της κοινωνικής φιλοσοφίας, να μετεξελιχθούν αυτόνομα, με μεγάλη χρονική καθυστέρηση στηριζόμενοι, παραλόγως βέβαια, στις εξελικτικές επιστημονικές και τεχνολογικές φάσεις του επικρατήσαντος πραγματιστικού πολιτισμικού ρεύματος.

Αποτέλεσμα αυτής της στρεβλής εξελικτικής πολιτισμικής διαδικασίας ήταν να προκύψει ένα ψευδεπίγραφο ιδεαλιστικό πολιτισμικό μόρφωμα, το οποίο, μέσα από ένα σύνολο εσωτερικών αντιφάσεων και αλληλοαναιρέσεων κατέρρευσε φυσιολογικά.

Τα αίτια κατάρρευση του πυλώνα της Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας

Όπως γίνεται φανερό η επικράτηση του πραγματιστικού, υλιστικού και μηχανιστικού δυτικού πολιτισμού, που βρίσκεται σε κατάρρευση, στηρίχθηκε στην ανάπτυξη του πυλώνα της επιστημονικής κοσμοθεωρίας, ο οποίος μετεξελίχθηκε στην συνέχεια σε επιστήμη και στην συνέχεια σε τεχνολογία.

Βάση αυτής της ανάπτυξης υπήρξαν οι ανακαλύψεις της μεγάλης επιστημονικής επανάστασης του 16ου και 17ου αιώνα

Βασικό φιλοσοφικό δόγμα αυτής της επιστημονικής επανάστασης υπήρξε η

φιλοσοφική, αλλά και δογματική αποδοχή ως αληθών και πραγματικών μόνο εκείνων των μορφών και των φαινομένων τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο των ανθρώπινων αισθήσεων.

Εργαλεία μελέτης αυτού του αισθητού κόσμου της εμπειροκρατίας, υπήρξαν η Ευκλείδεια Γεωμετρία και η Νευτώνεια Φυσική.

Για το εμπειροκρατούμενο αυτό πολιτισμικό ρεύμα, τα φυσικά σώματα μέσα στον χώρο ήταν διακριτά και ανεξάρτητα μεταξύ τους, οριζόμενα από συγκεκριμένα και μετρούμενα όρια. Τον κόσμο χαρακτήριζε η διακριτότητα και η κατάτμηση των πάντων σε εξατομικευμένα αντικείμενα και όχι η συνέχεια και η αλληλουχία τους.

Ο χώρος είχε 3 διαστάσεις, ενώ ο χρόνος ήταν κάτι εκνευριστικά άγνωστο αλλά μπορούσαμε να τον μετρήσουμε με τα ρολόγια και τα ημερολόγιά μας.

Μεταξύ των αντικειμένων υπήρχε σχετικό κενό, αλλά με κατάλληλα όργανα μπορούσαμε να αδειάσουμε τον χώρο και να τον καταστήσουμε πειραματικά κενό.

Υλικό δεν μπορούσε να γεννηθεί από το μη αισθητό, αφού το μη αισθητό ταυτιζόταν με το λογικό «τίποτα».

Βασικό δόγμα ήταν ότι, κάθε τι που δεν αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις και τα όργανά μας, αφού δεν μπορούσαμε να το μετρήσουμε, δεν υπήρχε, και ως εκ τούτου ήταν παράλογο έστω και να υπαινισσόμαστε την ύπαρξή του. Ομοίως σύμφωνα με τη Γεωμετρία του Ευκλείδη είμαστε σίγουροι ότι αν κάτι κινείται ευθυγράμμως και ισοταχώς, συνεχώς απομακρύνεται από το σημείο εκκίνησης.

Με βάση όλα τα προηγούμενα ορίστηκαν αξιωματικά, και ενσωματώθηκαν στη λογική του πολιτισμικού ρεύματος οι έννοιες, «εδώ, εκεί, αριστερά, δεξιά, πάνω κάτω, τώρα, χθες, αύριο, λίγο, πολύ, καθόλου, τίποτα».

Όλα τα προηγούμενα δόγματα στηριγμένα, όπως ήδη αναφέραμε, στα δεδομένα των μεγάλων επιστημονικών ανακαλύψεων του 16ου και 17ου αιώνα, επηρέασαν βαθιά τις δομές των δύο άλλων πολιτισμικών πυλώνων εφόσον φαινομενικά ανέτρεπαν πολλές από τις παραδοσιακές και θεμελιακές αρχές τους.

Το γεγονός αυτό εξανάγκασε την Θεολογία, προκειμένου να μην αποδειχθεί επιστημονικά αφερέγγυα, να αναπτύξει ιδέες και δομές αντίθετες προς την ίδια την αρχική της συγκρότηση.

Τα δόγματα όμως της επιστήμης του πραγματιστικού-υλιστικού πολιτισμικού μοντέλου που βιώνουμε ακόμα και σήμερα, έχουν ήδη συντριβεί κάτω από το βάρος των ανακαλύψεων της σύγχρονης φυσικής και των νέων μαθηματικών

θεωριών. Το γεγονός αυτό παρασύρει σε κατάρρευση τις πολιτισμικές δομές, οι οποίες στήριξαν αφελώς την εξέλιξή τους σε επιστημονικά δόγματα που εν τέλει αποδείχθηκαν ψευδή, τουλάχιστον όσον αφορά την συμπαντική πραγματικότητα..

Σύγκρουση μεταξύ Θεολογίας και Επιστήμης

Μια φιλοσοφική συγκρότηση της επιστήμης, όπως αυτή που διατυπώθηκε προηγουμένως, οδηγούσε σε μαρασμό και απόρριψη βασικά θεολογικά δόγματα και δεδομένα.

Αρχικά τίθετο υπό αμφισβήτηση η ύπαρξη ενός άορατου κόσμου υπαρκτών οντοτήτων, τον οποίο υπερασπίζει όχι μόνο η χριστιανική θεολογία αλλά και πολλές άλλες θεολογίες.

Ο άυλος και πνευματικός κόσμος των αγγέλων και των δαιμόνων, των αγαθών και πονηρών πνευμάτων, σύμφωνα με τα πραγματιστικά δεδομένα αποτελεί μύθευμα.

Η μετά τον θάνατο ζωή αποσπά τα ειρωνικά χαμόγελα των πραγματιστών επιστημόνων, ενώ έστω και ο υπαινιγμός ύπαρξης μεταφυσικών ή θεολογικών φαινομένων επισύρει ποινές κοινωνικού αποκλεισμού.

Με βάση λοιπόν τον επιστημονικό πραγματισμό, θεολογικό θαύμα δεν υπάρχει, ούτε επιφοίτηση του αγίου πνεύματος. Τα πάντα καθορίζονται από τους νόμους και τις ιδιότητες της «χοντρής» ύλης και των κανόνων μηχανιστικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών και ανεξάρτητων υλικών αντικειμένων.

Μετά όλα τα προηγούμενα θα ήταν αφελές να πιστεύει κάποιος ότι ήταν δυνατή η συνύπαρξη και αλληλοστήριξη επιστήμης και θεολογίας στα πλαίσια του υλιστικού και μηχανιστικού δυτικού πολιτισμικού ρεύματος.

Προκειμένου όμως να μην κοινοποιηθεί στο ευρύ κοινό η σύγκρουση και ο αλληλομηδενισμός των δύο αυτών πολιτισμικών πυλώνων, εφευρέθηκε η αρχή της **«ανεξαρτησίας της γνώσης»**.

Το θεολογικό δόγμα ονομάστηκε **«θεολογική»** ή **«θεόπνευστη»** γνώση ενώ η επιστημονική γνώση **«ανθρώπινη»**. Έτσι ο άνθρωπος καλείτο να ασπαστεί μια από τις δύο αντιτιθέμενες γνώσεις, με τα αντίστοιχα βέβαια ωφελήματα ή τις κοινωνικές ποινές που συνεπάγετο μια τέτοια επιλογή και αποδοχή.

Μια Νέα Σχέση Επιστήμης και Θεολογίας

Σήμερα, όπως ήδη αναφέραμε, το κυρίαρχο πραγματιστικό πολιτισμικό ρεύμα του Δυτικού κόσμου βρίσκεται υπό κατάρρευση και ο βασικός λόγος είναι απλός: Ο

ένας πυλώνας του, αυτός της κλασικής επιστήμης καταρρέει, παρασύροντας στην κατάρρευση ολόκληρο το πολιτισμικό αυτό οικοδόμημα. Μια νέα επιστημονική γνώση και ηθική βρίσκεται στο προσκήνιο.

Αυτό συμβαίνει από την στιγμή που η σύγχρονη επιστήμη διαπίστωσε ότι τα οικοδομήματα της Νευτώνειας Φυσικής καθώς και της Ευκλείδεια Γεωμετρίας, πάνω στα οποία οικοδομήθηκε ο πυλώνας της επιστήμης, στο πολιτισμικό αυτό ρεύμα, στέκουν ανίσχυρα να ερμηνεύσουν την συνολική συμπαντική πραγματικότητα.

Ήδη από το τέλος του 19ου αιώνα φωτεινές επιστημονικές προσωπικότητες όπως αυτές του Gauss και του Riemann σηματοδότησαν τον ερχομό της νέας επιστημονικής επανάστασης του εικοστού αιώνα, που έμελλε να σαρώσει βίαια το σύνολο των πραγματιστικών και υλοκεντρικών ιδεών περί της φύσεως και της συγκρότησης της συμπαντικής δημιουργίας.

Η θεωρία της Σχετικότητας, η Κβαντική Φυσική, η Φυσική των στοιχειωδών σωματιδίων, η Φυσική του κενού, οι θεωρίες των χορδών, του χάους και του πληθωρισμού, η σύγχρονη τοπολογία, οι μη ευκλείδειες γεωμετρίες και πολλές άλλες σύγχρονες επιστημονικές ανακαλύψεις ανέτρεψαν σαν θύελλα το μέχρι σήμερα συμπαντικό κοσμοείδωλο.

Το Σύμπαν μας, αποδεικτικά πλέον, έχει τουλάχιστον τέσσερις διαστάσεις, ενώ η Νευτώνεια Φυσική και η Ευκλείδεια Γεωμετρία στέκουν ανίκανες να ερμηνεύσουν ένα πλήθος κοσμικών και συμπαντικών φαινομένων που έχουν παρατηρηθεί σήμερα.

Κάθε μορφή μέσα στο Σύμπαν δεν έχει όρια έκτασης αλλά απλώνεται παντού μέσα στο συμπαντικό χώρο και χρόνο. Κενό, με την έννοια του τίποτα, δεν υπάρχει πουθενά. Το κενό είναι το πιο γεμάτο πράγμα μέσα στο Σύμπαν. Από το αισθητό τίποτα μπορεί να εμφανιστούν πραγματικά σωματίδια ύλης.

Τέλος μέσα στο Σύμπαν υπάρχουν περιοχές που μπορούμε να διακρίνουμε ταχύτητες πολύ μεγαλύτερες από αυτές του φωτός, πλην όμως τα γεγονότα που εξελίσσονται μέσα σ' αυτούς δεν υποπίπτουν στις ανθρώπινες αισθήσεις και μετρήσεις (πχ η περιοχή οπουδήποτε αλλού στον συμπαντικό κώνο φωτός και το φαινόμενο των συσχετισμένων φωτονίων). Έννοιες όπως αυτές του «παρόντος», του «μέλλοντος» και του «παρελθόντος» δεν έχουν πλέον επιστημονικό νόημα. Ομοίως δεν έχουν νόημα έννοιες όπως αυτές του «εδώ» και του «εκεί» του «πάνω» ή του «κάτω». Στο Σύμπαν της σύγχρονης επιστημονικής πραγματικότητας το «εδώ» είναι «παντού» και το «τώρα» ταυτίζεται με το «χθες» και το «αύριο».

Η σύγχρονη επιστημονική πραγματικότητα αποκαλύπτει ότι μέσω των αισθήσεών μας και των διαφόρων οργάνων που τις ενισχύουν, δεν αντιλαμβανόμαστε το Συμπαντικό χώρο όπως αυτός είναι στην πραγματικότητα, αλλά όπως έχει τη δυνατότητα να το αντιληφθεί ο εγκέφαλός μας, μέσω των ατελέστατων ανθρώπινων αισθήσεων. Η πραγματική φύση του τετραδιάστατου και μη Ευκλείδειου Σύμπαντος είναι μη αισθητή και περιγράφεται μόνο μέσω μαθηματικών σχέσεων.

Όπως γίνεται φανερό το ιδεαλιστικό πολιτισμικό ρεύμα του κόσμου των Πλατωνικών ιδεών και της Ορθόδοξης Χριστιανοσύνης αναγεννάτε μέσα από την θεμελίωση της σύγχρονης επιστημονικής σκέψης.

Όμως η μεγάλη αυτή επιστημονική επανάσταση βρήκε ανέτοιμες τις κακώς εξελιγμένα διοικητικές δομές των δύο άλλων πολιτισμικών πυλώνων, οι οποίες, σε πολλές περιπτώσεις, θεώρησαν αναίτια ότι οι νέες επιστημονικές ιδέες και ανακαλύψεις δυναμίτιζαν τις δομές τους και διεκδικούσαν περιοχές δράσης οι οποίες κατά την άποψή τους αποτελούσαν παραδοσιακά δικά τους πεδία δράσης.

Αυτό όμως δεν είναι αλήθεια. Στόχος και επιδίωξη του νέου επιστημονικού πνεύματος πρέπει να είναι να πείσει τις διοικητικές δομές των δύο άλλων πολιτισμικών πυλώνων, ότι δεν τις υπονομεύει, ούτε προσπαθεί να τις αντικαταστήσει, αλλά αντιθέτως μπορεί να τις βοηθήσει, αν το θελήσουν, να ανακτήσουν το χαμένο κύρος τους και την επιβεβαιωτική μεταξύ τους σύνδεση.

Με λίγα λόγια οι θεολόγοι θα πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα των Πατέρων της Χριστιανικής Εκκλησίας και να γίνουν και οι ίδιοι άριστοι γνώστες των Θετικών Επιστημών της περιόδου τους.

Θέλω να τελειώσω με μερικά λόγια του καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Μάριου Μπέγζου που αφορούν τη αναγκαία μελλοντική

σχέση Ορθόδοξης Θεολογίας και Σύγχρονης Φυσικής στο πολιτισμό του κοντινού μέλλοντος. Γράφει ο Μάριος Μπέγζος:

«Έργο της Ορθόδοξης Θεολογίας είναι σε διάλογο με τη σύγχρονη επιστήμη να αξιοποιήσει την προσωποκρατική της παράδοση συμβάλλοντας στην επαναθεμελίωση της επιστήμης όχι πια σε νομιναλιστικές, αλλά σε ησυχαστικές βάσεις. Η ησυχαστική προβληματική σχετικά με την ενέργεια είναι ίσως κάποιος δείκτης της κατεύθυνσης που μπορεί να ακολουθήσει η μοντέρνα επιστήμη που δίνει ιδιαίτερη σημασία στην κατηγορία της ενέργειας. Χρέος της Ορθόδοξης Θεολογίας παραμένει η διεξαγωγή ενός τέτοιου διαλόγου για να προσφέρει ουσιαστική συμβολή όχι μόνο στην Ανατολή, αλλά και στη Δύση, κυρίως σ' αυτήν την τελευταία, της οποίας γινόμαστε θετά παιδιά, στο βαθμό που υιοθετούμε τον τεχνολογικό πολιτισμό του καιρού μας.

Έργο μας δεν είναι ούτε η κυνική συνέχιση του μοντέρνου πολιτισμού, ούτε πάλι η ρομαντική άρνησή του, αλλά η μεταμόρφωση και η ανακαίνιση, συμβάλλοντας στην επαναθεμελίωση της επιστήμης, συνεργαζόμενοι σε μια στροφή της από το νομιναλισμό στον ησυχασμό, καλλιεργώντας μια Ορθόδοξη Θεολογία της φύσης και προεκτείνοντας ένα προσωποκρατικό κοσμοείδωλο πέρα από τις συμπληγάδες της μεσαιωνικής ουσιοκρατίας και της νεώτερης ατομοκρατίας»

Βιβλιογραφία

Σ. Θεοδοσίου και Μάνος Δανέζης: «Στα ίχνη του Ι.Χ.Θ.Υ.Σ», εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα 2000

Μάνος Δανέζης και Σ. Θεοδοσίου: «Το Μέλλον του Παρελθόντος μας», εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα 2002

Πηγή: Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος - Ειδική Συνοδική Επιτροπή Παρακολούθησας Ευρωπαϊκών Θεμάτων, *Η Συμβολή των Ελλήνων Κληρικών στον Ελληνικό Διαφωτισμό και στην Αναγέννηση των Θετικών Επιστημών*, Πρακτικά Ημερίδος (Πεντέλη, 5 Νοεμβρίου 2009), έκδ. Κλάδου Εκδόσεων ΕΜΥΕΕ («Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 26»), Αθήνα 2011, σελ. 89-107.

<http://bit.ly/14ldDtU>